

Pálinkás József előadása Széchenyi életének és tetteinek újítás-ösztönző üzenetéről

„Mester-főknek azokat hívom, kik munkássági ágaikon az emberiségnek – úgy szólván – új érárt nyitottak.” – írta Széchenyi Világ című munkájában. Ő bizonyosan egy azok sorában, akit mester-főknek nevezhetünk. A kivételes magyar, aki beleszólt a személyes és közösségi élet rendjébe, aki új minőséget adott a változtatásnak, új kilátásokat társadalomnak, gazdaságnak, technológiának, kultúrának.

A magyar mesterfők egyik legmegkérdőjelezhetetlenebb alakjával, Széchenyi Istvánnal hívta találkozóra a hallgatóságot Pálinkás József a [Ludovika Szabadegyetem](#) rendezvénysorozatának október 11-i előadásán.

Tudás és tetterő – az innováció Széchenyi nyelvén

Milliók élnek egy adott korban, egy adott közösségben, mégis csak néhány válik ki közülük. **Csak néhányan nyitnak új korszakot**, emelkednek mások fölé, ébresztenek új szellemet.

Ők a gondolat hősei és a tett bajnokai.

Lexikonjaink és tankönyveink – legyenek azok fizika, történelem vagy irodalomkönyvek – róluk szólnak. Az emlékhelyek, múzeumcsarnokok márványszobrai is őket ábrázolják.

Mégsem követjük őket a hétköznapiakban. Talán azért, mert mire tanulunk róluk, a problémákat már megoldották. Lázadó, sokszor kellemetlen, nyughatatlan természetüket megszelídítette az emlékezet és az idő.



Pálinkás József

Mikor megemlékezünk róluk, már nem gondolunk a kérdésre, amelyet **ők vetettek fel először**, amelyek iránt addig mindenki közömbös volt. Ugyanis már ismerjük, nekik köszönhetően, a választ is. **Már benne élünk munkájuk eredményében.**

Ezek a nagyok és legnagyobbak – vagy, ahogy Széchenyi nevezte őket – ezek a mesterfők általában nem hagyják, hogy a helyzet foglyai legyenek.

Megtanulnak valami érdekében, és valami *ellenére* gondolkodni. Megtanulnak kilépni a szokásosból és elengedni a kényelmet.

„Ilyen a világ – nincs mit tenni” – mondjuk gyakran. Nos, a nagy egyéniségeknek ez nem szavuk járása. A világ szerintük olyan, amilyenné tehetik. **Van elég erejük utat, falat, szokást törni.** Van erejük kibírni, ha terveiket vitatják. Képesek egyedül maradni és mégsem kiábrándulni. Szent őrültek – így is emlegetik őket. Pedig se nem szentek, se nem őrültek. Csak élesebben látnak, és nem hazudnak maguknak azzal kapcsolatban, amit észrevettek. Ezért sikerül, amit elterveztek: **semmitől egy más, új világot teremteni** – Bolyai szavait idézve.

Őnöknek volt már ilyen tervük: a semmitől egy új, más világot teremteni? **Nem tipikus, ezért ne szégyelljék, ha nem.** Az „új” egyébként is mára leginkább **a fogyasztás imperatívuszává vált**, hiszen naponta vásárolunk az örök újdonság világában, legyen szó tusfürdőről vagy szoftverről.

Az „új” a nagy egyéniségek számára viszont nem szlogen, hanem életprogram. Ők ugyanis nem profik és nem specialisták. Vagyis **a teremtés nem a munkájuk, hanem a szenvedélyük.** És nem csupán egyetlen, leszűkített problémát, területet, kihívást vagy haszonforrást látnak. Nemcsak a betegséget, hanem az egész embert, sőt emberiséget. Nemcsak a verslábat, hanem az egész kultúrát. Nemcsak a hidat, sínpart, hanem **a jövő társadalmát.**

Vannak ideáljai, eszményeik – úgy, hogy nem álmokat kergetnek. Széchenyi így szólítja meg Magyarország képviselőit a **Stádium** előszavában:

„Áldozzuk magunkat fel, ha kellene; de nem mint zárándok elődink egy pusztá képzeletért, hanem az örökkön élő, soha nem változó s csak a hiú embertől homályba burkolt, el nem ismért s annyiszor félreértett valóért!”

Van hivatástudatuk, munkabírájuk. És van stílusuk. Nem olyan, amit sztájlisztok állítanak elő. Nem, ez egészen más, **ez a gondolkodás és a magatartás stílusa.**

Mai korunk hősei a technológiai forradalom személyiségei. Ügyes bizniszumenek és –menek, akik megérzik a fogyasztás új ritmusát és készen állnak kinyomtatni a világot. Ujjukat a kor ütőerén tartják, ahogy a bizzar metafora fogalmaz, és terra-üzletekkel gigahasznót termelnek. Ők a siker emberei, amolyan porondmesterek, akik tudják, mitől lesz erős a show. Felismerik az igényeket és **újításnak neveznek mindent, ami bonyolultabb és drágább, mint a korábbi változat.** Amiért sorba fognak állni a boltnyitás előtt. **Én nem róluk fogok most beszélni.**



Tisztelt Hallgatóság!

Én ma **a valóban nagyokról**, köztük is a magyarok egyik legnagyobbjáról szeretnék beszélni. Pontosabban arról, **minek révén vált ő a reform és újítás programadójává.**

Igyekezni fogok azonban **az innováció szót ritkán használni.** Egyrészt azért, hogy megbecsüljük. **Másrészt, mert innováció az utóbbi évtizedekben üres töltelék szó lett,** amelyet illetlenség nem elmondani, ha befektetésről, sikerről, haladásról van szó. Amolyan gyűjtőfogalomná vált, amelybe a legkézenfekvőbb megoldásoktól a legbolondabb ötleteken keresztül a leghiábavalóbb célokat is beleönthetjük, ha akarjuk.

Az innováció emlegetése mára mintha alapkészséggé vált volna, olyanná, mint a jó modor. Miközben az utóbbi kiment a divatból. De az én felfogásomban az innováció nem gyűjtőfogalom, **nem álmokból, vágyakból és próbálkozásokból összegyúrt gölem.** És nem is divatos alapkészség, sokkal több annál. **Olyan összetett alkotó folyamat, amelynek erkölcsi vonatkozásai éppolyan fontosak, mint a gazdaságiak.** Az innováció egyfajta tervező, teremtő **gondolkodásmód,** amely feltételezi a jelent ismerő, a jövőt látó egyéniséget.

Tisztelt Hallgatóim!

A minap a televízióban elkaptam egy rövid részletet egy kulturális vetélkedőből. A műsorvezető **a Magyar Tudományos Akadémia előtt** álló diákcsoportnak tett fel kérdéseket Széchenyiről. **Feleletválasztós volt a kérdés,** éppolyan, mint amilyenekre Önöknek is válaszolniuk kell majd az előadásom kapcsán.

Mindig megnyugtató, hogy a megoldás kéznél van, még akkor is, ha nem tudjuk, melyik az igaz!

Szóval, az egyik kérdés így szólt: **Hol temették el Széchenyit?** Budapesten, Bécsben vagy Nagycenken? Nagy volt a tanakodás, de nem Nagycenk lett a válasz. Ahogy arra sem érkezett helyes megoldás, **tudott-e Széchenyi gyermekkorában magyarul.** Szerencsére ott állt a gimnazisták mellett egy történész, aki még a helyes megoldásba is bele tudott javítani.

Bizony, Széchenyit nem az eszünkkel, hanem a szívünkkel, a büszkeségünkkel ismerjük. Az ilyen személyiséget nem béklyózzák az életrajzi adatok, nem köti a hely és az idő. Hiszen mindabban jelen van, ahogy magunkról és magyarságunkról gondolkodunk. Tény: Széchenyi és az ő működése a bizonyíték arra, hogy tudjuk ezt mi jól csinálni. Még akkor is, ha neki igen, nekünk nem mindig sikerül. Még akkor is, ha a magyar városok főutcáit Kossuthról és nem róla nevezték el.

Széchenyi útját ugyanis valóban nehéz járni Gondoljuk csak meg, minden, amihez hozzáfogott, **kultúrát, társadalmat formált!** A mostanit is, hiszen

- vállalkozóként bevezette a hozzáadott érték fogalmát, ahogy a társadalmi felelősségvállalást is,
- befektetőként megalapozta a tudástársadalmat,
- támogatta az innovációt és a fenntartható fejlődést,
- közgondolkodóként komplex stratégiát alkotott
- politikusként agytrösztöt alapított,
- és menedzselte a sportot.

Így szól mai nyelvünkön, amit elvégzett. Erre elég volt **35 esztendő.** Mi pedig 225 éve érezzük, egy ideje már tudjuk is, hogy ezredévenként születik hozzá hasonló.

Amit ma kitörési pontnak tartunk, azt már Széchenyi is annak látta.

Amit ma nehézségnek érzékelünk, azt már Széchenyi is meg akarta oldani.

Tisztelt Hallgatóság!

Mi dönti el, hogy valaki végtelenül önző, csak a hatalmat és ezen keresztül az anyagi javak mindenáron való megszerzését tekinti életcéljának, és mi azt, hogy valaki megelégszik az ésszerű jóléttel és **egy egész közösség**



felemelkedése érdekében dolgozik, olykor szinte mániákusan?

Széchenyi miért fordult a közösség, a nemzet felé? Miért tekintette életcéljának egy közösség felemelését?

Miért ismerte fel oly világosan ennek a tudáshoz, munkához és elkötelezettséghez való viszonyát?

Ezekre a kérdésekre sokkal ritkábban adunk választ, mint ahányszor eredményeit méltatjuk. **A Széchenyi-titok sokszor rejtve marad, amikor róla van szó.** Széchenyi már emlék és szobor, nem a vezetéstudomány modellje. Erényei és eredményei annyira számosak, hogy sokszor elmulasztjuk ezeket egyben – egy ember életében látni.

Tegyük most mégis kísérletet arra, hogy megfogalmazzuk, mi a Széchenyi-ség tanulható, tanítható, újítás-ösztönző üzenete?

Tény, hogy **működése lenyűgözően eredményes** - és tele van feszítő távlatokkal. Akadémiát alapít, és mellette lóversenyt. Megírja a gazdaság és politika reformprogramját. És az önismeretét is. Életében nem ritkák a könnyelmű szerelmi kalandok, de az igazira, Crescence-ra több mint 12 évig vár, hogy oltárhoz vezesse. A legegyszerűbb életeseményeknek is megtalálja a többlet-értelmét. Folyton filozofál, nem leegyszerűsít, hanem összefüggéseiben, nagyobb perspektívában akarja látni a leghétköznapibb, legkisebb történeteket is.

Az életből indul ki, a személyes eseményekből. Mikor nem kap hitelt az osztrák banktól, 1830-ban megírja a **Hitelt** és benne a **gazdaság összetett reformját**, pontosan rámutatva az intézményi akadályokra. 1820-ban a zajló Dunán nem jut át Pestre, hogy édesapjától búcsúzzon, ezért **hidat épített**, hogy összekösse, összeláncolja az élményt a haladás nagy eszményével. **Hidat, amin ő maga soha nem tud végigmenni.** Azért sem, mert csúszik az átadása, 1848-ban az utolsó tartólánc ünnepélyes kifeszítésekor az rászakad az eseményt megfigyelők hajójára. Széchenyi is ott van azok között, akik a Dunába zuhannak a balesetben. Bár állt még egyszer romban a Széchenyi Lánchíd, a II. világháború után, amikor kiváltására a félállandó Kossuth híd szolgált – merthogy a nevek a történelem forgatagában kibékíthetők.

A Lánchíd mára fontos közlekedési útvonallá, egyben **Budapest és Magyarország jelképévé vált**, a haladás és a kapcsolat gyönyörű, tiszteletet parancsoló, oroszlanos szimbólumává, amelyre mindannyian büszkék vagyunk.

„Sejtem, hogy valami nagyobbra születtem (...). Gazdag, ifjú vagyok, van akaratom mindazt végbevinni, amit vállalni egy férfinak sohasem szégyen. Ha ezt megtehetném, lelkem mélyéből éjszakákon keresztül imádkoznám, hogy üdvöt és áldást hozó lény lehessen hazám és az emberiség számára” – írja naplójában 1818-ban. Ekkor 27 éves, de már buzog benne a segítőkézség, a küldetéstudat, a tettvágy.

Ez a tettvágy lesz azután az akkori politika igazi kritikája ez válik stratégiai gondolkodásának mozgatórugójává. „A jó élet kezdete a jó tettekben rejlik”-vallja és valóban e szerint él.

A tett az ő számára a tudás megtestesítője, a felelősségvállalás kifejezője. Egyszersmind a **tettvágy** a remeteség ellentéte, filozofikus énjének kordában tartója; végeredményben a nemzet felemelkedésének záloga. **Széchenyi nem tevékeny, hanem tetterős.** Ez bizony nagy és fontos különbség. Hiszen **ő művelt és felkészült ahhoz, amibe belefog.** Nem próbálkozik, agyal és ötletel – hátha sikerül! Neki van realitásérzéke, van tudása, **van a megvalósításhoz anyagi, szellemi és erkölcsi ereje** – ettől képes végigvinni azt, amibe belefog.

Tetteinek mindig van önmagukon túl is mondanivalója: az anyanyelvről, az állattenyésztésről, a közteherállalásról, az oktatásról és nevelésről, a politikáról, a kultúráról. Széchenyi be van oltva a semmitmondás, a hangzatosság ellen – **nem megénekli vagy feltűzeli a világot, hanem formálja.** Valóban elvégzi, amit maga elé kitűzött. Széchenyi nem a kor embere, hanem a történelemé, közös sorsunké.

Nyitott az új technológiákra és ért a gazdasághoz. Ismeri a vagyon és a pénz nyelvét. A politikáét is, de alapvetően egy urat szolgál és az nem földi. Tudjuk ugyanakkor, hogy Széchenyi hajlamos a sötét gondolatokra, és nincs jogunk elvitatni, hogy erre minden oka megvolt. **Kevés megnyugvást lelt mindabban és mindazokban, akik körülvették.** Föléjük emelkedett, egyedül volt. *„Engedj a jövőbe pillantanom s megkülönböztetni a jónak magvát a gonosztól”* – fohászkodott imájában Istenhez. Biztosan tudjuk, hogy ez a kegyelem megadatott neki.

Széchenyi komoly intézmények, tervek és intézkedések kezdeményezője volt akkor. Ma névadójuk. Amolyan toposz, a magyar ugar ellentéte, a haladás jelképe. Hős, akinek nem illik kifürkészni a titkát. **Ezért inkább őt tanítjuk, és nem tőle tanulunk.**

Szakítsunk ezzel a hősi, kicsit mitikus képpel és nézzük meg tisztelt Hallgatóim, miként jelenik meg **Széchenyi éthosza**, melyek azok a tulajdonságok, amelyek újító erejét táplálják, milyen vonásokban ragadható meg kivételes hatása!

Tegyük ezt abból a célból, hogy azonosítsuk, mi az, ami a mai innovátorokban, tudományban és kutatásban fejleszthető!

Elsőként **a küldetéstudatot** nevezem meg. Azt a gondolkodást, amely az egyénnek feladatot szán jövője megformálásában. A küldetéstudat a kudarcokat és a hibákat is elbírja, sőt, számol velük. Nem a tévedhetetlenség szinonimája ez, hanem az elszántságé. És szorosan kapcsolódik a vízionárius gondolkodáshoz is: akinek küldetése van, az tart valahová, a jövőbe.

Másodikként **a realitásérzék**et emelem ki. Ez a feltétele annak, hogy a helyzetet pontosan felismerjük, a lehetőségeket józanul ítéljük meg. Ez szükséges ahhoz, hogy a felmerülő problémákat és kihívásokat eredményesen tudjuk összekapcsolni teljesítőképességünkkel.

Harmadikként a **felelősségérzetet** említtem. Felelősséggel tartozunk a közösségért, azért a nagyobb egységért, amelynek tagjai vagyunk. A felelősségérzet azt jelenti, hogy mindennek önmagánál nagyobb jelentőséget tulajdonítunk. Hogy nem akarjuk megúszni a választ arra a kérdésre: kinek a javát szolgálja, amire készülünk? A felelősségérzet rokona a kötelességtudatnak is: ez pedig minden teljesítmény gerince, minden siker erkölcsé.

Negyedikként az **eredeti, kritikai gondolkodást** hangsúlyozom. Azét a világlátását, amely a nélkül formálódik, hogy rajongókká vagy hitetlenkedőkké válnánk. Ide tartozik a jó megfigyelés és kérdezés, a pontos problémalátás, a saját érdektől mentes mérlegelés és eszmecsere képessége. Nincs innováció viták nélkül. Nincs újítás bátor kérdések nélkül. **Nincs felhatalmazás a tette végiggondolás: így kutatás és következetesség nélkül.**

Ötödikként a **tetterő** zárja a sort. Az az **eszméket valóra váltó adottság**, amely formát ad a gondolatoknak és számon kérhetővé teszi a tetteket. A tettvágy csak akkor teremt, ha mind a négy korábban felsorolt tulajdonság is jelen van. **Akkor viszont elér egészen a jövőbe.**

Ez az ötelemű modell önmagában is innováció – a nagy egyéniségek, a korszakos személyiségek útmutatása számunkra.

Ők azok, akik változtató erővel bírnak. Munkásságukat hiba tehát a történelem ajándékaként tekinteni, sokkal inkább felszólításként kell értékelnünk: **így is, eszerint is lehet élni, cselekedni**

Az ő nyomuk a haladás útvonala. Miközben a magyar és az európai politika és közélet kicsinyes intrikákkal, egyéni ügyeskedéssel, vagy éppen akkor már múlt századinak mondható háborús tervekkel volt elfoglalva, Széchenyi az emberi alkotóerőben látta a jövőt.

Milyen szerepe van a kor gazdasági, ipari, tudományos, technológia viszonyainak Széchenyi életművében. Ehhez talán érdemes ilyen szempontból is elemezni a kort. Széchenyi 1791-ben született. A gőzgép, az ipari méretű energiatermelés, majd később (Széchenyi halála után!) az elektromos energia munkába fogása olyan – soha nem látott és nézetem szerint hatásában azóta sem felülmúlt – fejlődést indított el, amit Széchenyi látnoki módon felismert.

Itt érdemes kitérni egy kis technika-történetre. Lehet, hogy tévedek, de talán a tanulmányaik jellegéből adódóan keveset foglalkoznak azzal, hogy mi is történik technikai értelemben a világban Széchenyi élete alatt. Nézzük ezért ezt egy kicsit részletesebben: Mik a kor nagy felismerései?

Széchenyi és kora

Arisztokrata, politikus, író, polihisztor, közgazdász, látnok?

Államférfi és hazafi!

Miközben a magyar és az európai politika és közélet kicsinyes intrikákkal, egyéni ügyeskedéssel, vagy éppen akkor már múlt századinak mondható háborús tervekkel volt elfoglalva, Széchenyi az emberi alkotóerőben látta a jövőt.

Mi történik Európában és a világban?

Az emberi alkotóerő soha nem látott

ENERGIÁKAT állít szolgálatába.



Széchenyi és kora

James Watt (1736. jan. 19. – 1819. aug. 25.)

skót feltaláló és mérnök

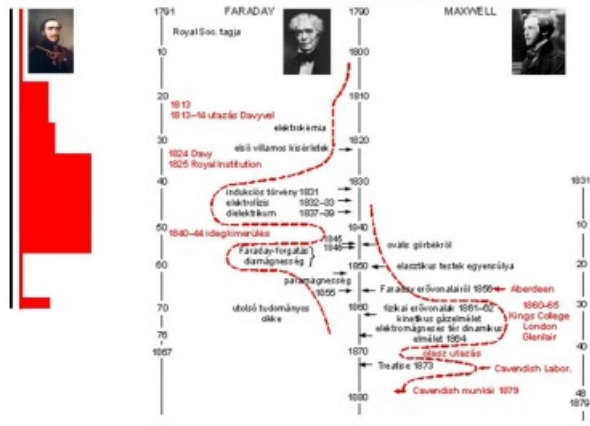
1765-ben tökéletesítette a Newcomen-féle gőzgépet.



Robert Fulton (1765. nov. 14 – 1815. febr. 24.)

A gőzhajó megalkotója. Az egyhengeres gőzgép teljesítménye 15 kW volt, két lapátkereket hajtott. Első, 240 km-es útját a Hudson folyón, New York és Albany között 32 óra alatt tette meg 1807. október 7-én.





- A teljesítményről:

Mértékegysége: watt (W)

Korábbi mértékegysége LE (= 735 W) $\approx 0,7$ kW

A továbbiakban a kW egységet használjuk.

- Az ember (fizikai) teljesítménye

Átlagos ember folyamatosan 75 W (0,075 kW)

Átlagos ember rövid (!) ideig 1 kW

Egy ló folyamatosan 0,7 kW!

Gőzgép 25 kW!

Autó 140 kW!

Atomreaktor 1 000 000 kW!

- Az energiáról

Mértékegysége: kWh

Egy ember fizikai munkával 0,5 kWh termel egy nap

Egy háztartás 100 kWh energiát fogyaszt egy nap

PÁLINKÁS JÓZSEF ELŐADÁSÁNAK MEGTEKINTÉSE